

2013

KUZEYDOĐU ANADOLU BÖLGEĞİ TIBBİ ve AROMATİK BİTKİLER SEKTÖRÜ

T.C.
KUZEYDOĐU ANADOLU KALKINMA AJANSI

KUZEYDOĐU ANADOLU BÖLGESİ
TIBBİ ve AROMATİK BİTKİLER SEKTÖRÜ

Dr. Mehmet Ali ÇAKAL
Araştırma ve Planlama Birimi

TRA1
2013
Her hakkı saklıdır

İÇİNDEKİLER

1. GİRİŞ	1
2. DÜNYA'DA TIBBİ AROMATİK BİTKİLER SEKTÖRÜ	2
3. TÜRKİYE'DE TIBBİ AROMATİK BİTKİLER SEKTÖRÜ	2
4. TRA1 DÜZEY 2 BÖLGESİNDE TIBBİ ve AROMATİK BİTKİLER.....	6
4.1. Bölgede Tıbbi Aromatik Bitkiler Sektörünün Sorunları	6
4.2. TRA1 Düzey 2 Bölgesi Tıbbi Aromatik Bitkiler Sektörü GZFT Analizi	9
4.3. Çözüm Önerileri.....	9
5. SONUÇ	10
6. KAYNAKLAR	11
Ek1. Tıbbi Aromatik Bitkiler Sektörü Komisyon Üyeleri	12

TABLolar DİZİNİ

Tablo 1. Bazı ürünlerin birim ihracat değerleri ve değişim oranları	3
Tablo 2. Bazı ürünlerin 2012 yılına ait üretim alan ve miktar değerleri	4
Tablo 3. Tıbbi Aromatik Bitkiler sektöründe belirlenen sorunlar ve öncelik puanları.....	6
Tablo 4. Tıbbi aromatik bitkiler sektörünün pazar sorunu önceliklendirme tablosu	8

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1. Baharat ürünlerinin yıllar itibariyle üretim alanlarındaki (dekar) değişim (TUIK,2012).....	4
--	---

1. GİRİŞ

Dünya Sağlık Örgütüncce yapılan bir çalışmaya göre tüm dünyada yaklaşık olarak 20.000 çeşit bitki türünün tıbbi amaçla kullanıldığı saptanmıştır. Bunlardan 4.000 çeşit bitkisel drog yaygın bir şekilde kullanılırken Avrupa'da 2.000 kadar bitkisel drog ticareti yapılmaktadır. Türkiye'de iç ve dış ticareti yapılan tıbbi ve aromatik bitki türü sayısı alt türler de dahil olmak üzere 350 civarı olup bunlardan 150 kadar türün dış satımı yapılmaktadır. İç ve dış piyasada değerlendirilen bitki türleri genellikle floradan toplanmaktadır. Ancak son yıllarda bu bitkilerin tarımına olan ilgide de artış olmuştur (Yılmaz ve ark., 2010).

Ülkemiz zengin florasıyla (belirli bir bölge veya ülkede yetişen bitki çeşidi) çok sayıda tıbbi ve aromatik bitkiyi bünyesinde barındırmaktadır. Bitkiler, insan yaşamının sürdürebilmesi için gerekli oksijeni ve besinleri sağlar ve sağlığın korunmasına katkı sağlarlar. Bitkilerin tedavide kullanımları insanlık tarihiyle birlikte başlar. Binlerce yıl önce insan, bitkilerin tedavi edici gücünü tanımış ve sağlıklı yaşayabilmek için ondan yararlanmıştır. Halk hekimliği uygulamalarına yaygın olarak rastlanan Anadolu'da halk ilaçları, uzun tecrübeler sonunda günümüze kadar gelmiş uygulamalardır. Modern tıpta kullanılan pek çok ilaç da bitkilerden elde edilmektedir. Ülkemizde bitkisel zenginlik; üç fito-coğrafik bölgenin (Avrupa – Sibirya, İran- Turan ve Akdeniz) kesiştiği bölgede bulunması, Güney Avrupa ile Güneybatı Asya florası arasında köprü olması, pek çok cins ve seksiyonun orijin ve farklılaşım merkezi olmasından kaynaklanmaktadır. Buna rağmen, bu bitki zenginliğinden yeterince faydalanılamamaktadır.

2. DÜNYA'DA TIBBİ AROMATİK BİTKİLER SEKTÖRÜ

Bitkilerin, mikroorganizmaları öldürücü ve insan sağlığı için önemli olan özellikleri 1926 yılından bu yana laboratuvarlarda araştırılmaktadır. Geçtiğimiz on yıl içinde dünyada geleneksel tıbbın kullanımına karşı bir ilgi ve merak canlanmıştır, Çin'de geleneksel tıbbın, tüm sağlık hizmetlerinin yaklaşık %40'ını oluşturduğu, Şili'de nüfusun %71'inin ve Kolombiya'da nüfusun %40'ının benzer hekimlik yöntemlerini kullandığı bildirilmiştir. Hindistan'da kırsal alandaki nüfusun %65'i, temel sağlık hizmetleri ihtiyaçlarını karşılamak için geleneksel tıp yöntemlerini kullanmaktadır (Faydaoğlu, 2011).

Ticarette yer alan tıbbi ve aromatik bitki sayısının çok fazla ve bunlardan elde edilen etken madde miktarının çok çeşitli olması nedeniyle, ticaret istatistiklerinde tek bir gruplama söz konusu olamamaktadır. Tıbbi ve aromatik bitkilerin dünya ticaret hacmi ve değeri konusunda en sağlıklı ve güvenilir veriler Cenevre'deki Uluslararası Ticaret Merkezi (UN Comtrade) bilgi bankasından elde edilebilmektedir. Dünya bitkisel drog ticareti son beş yılda ortalama 16,8 milyar dolar ihracat ve 18,6 milyar dolar ithalat olarak gerçekleşmiştir. Üretim bakımından en önemli bitki türlerini; soğan-yumru, çay, kahve, baharat, çeyni, kök ve diğer bitki grupları oluşturmaktadır.

Dünyada tıbbi ve aromatik bitki dış alımını yapan ülkeler içerisinde ABD, İngiltere, Almanya, Fransa, Hollanda, Çin ve Hindistan gibi ülkeler aynı zamanda birçok bitkinin de dış satımını yapan ülkeler arasında yer almaktadır. Diğer taraftan gelişmiş ülkelerde değişen sağlık anlayışı, yemeklerde tuz ve yağın azaltılması sonucunda yemeklere tat katması açısından bu grup bitkilerin kullanımını da artırmıştır (Faydaoğlu, 2011).

3. TÜRKİYE'DE TIBBİ AROMATİK BİTKİLER SEKTÖRÜ

Türkiye'de tıbbi olarak kullanılan bitkilerin sayısı kesin olarak bilinmemekle birlikte 500 civarında olduğu tahmin edilmekte ve yaklaşık 200 tıbbi ve aromatik bitkinin ihraç potansiyelinin olduğu belirtilmektedir (Faydaoğlu, 2011). 2011 yılında 68 bin ton ihracata karşılık 148 bin ton ithalat yapılmış, değer olarak da 186 milyon \$'lık ihracata karşılık 277 milyon \$'lık ithalat yapılmıştır. 2011 yılında tıbbi ve aromatik bitkilerde ihracatın ithalatı karşılama oranı %67'dir. İhracatın ithalatı karşılama oranının 2011 yılında düşmesinin nedeni ithalat miktarının artmasından kaynaklanmaktadır. Son yıllarda tıbbi ve aromatik bitki ithalatı oldukça artmıştır. Türkiye tıbbi ve aromatik bitkiler yönünden dünyanın en önemli ülkelerinden birisi olmasına rağmen ihracat miktar ve değerini istenilen düzeylerde artıramamıştır (Yücer, 2012).

Türkiye'de tıbbi ve aromatik bitkilerin bir kısmının tarımı yapılmakta, bir kısmı da dünyanın birçok yerinde olduğu gibi doğadan toplama yoluyla temin edilmektedir. Tıbbi ve aromatik bitkiler içerisinde

Ülkemizde kimyon, anason, kekik, çemen, haşhaş, rezene, nane ve kişnişin tarımı yapılmaktadır. Defne, mahlep, ıhlamur çiçeği, adaçayı, biberiye, meyan kökü ve ardıç kabukları doğadan toplanmaktadır. Tarımı yapılan ve doğadan toplanan bu bitkiler iç ve dış ticarete konu olmaktadır (Yücer, 2012; Tablo 1).

Tablo 1. Bazı ürünlerin birim ihracat değerleri ve değişim oranları (YÜCER, 2012).

	2000 (\$/kg)	2011 (\$/kg)	Değişim Oranı %
Çay	0,91	4,62	410
Rezene tohumları	0,87	2,82	226
ıhlamur	3,68	11,85	222
Haşhaş tohumu	0,92	2,53	174
Anason tohumları	1,68	3,97	137
Adaçayı	2,21	3,93	78
Sarımsaklar	0,79	1,36	73
Defne	1,8	2,79	55
Kimyon	1,9	2,79	46
Kekik	2,08	2,26	9
Genel Ortalama	1,47	2,73	86

Ülkemiz çok zengin doğasına rağmen, hala işlenmemiş bir bitki ihracatçısı olmaya devam etmektedir. Ülkemizde bitkisel ilaç sanayinin gelişmemesi, bunun yanında parfümeride kullanılan sentetik ürünlerin daha ucuz olması gibi nedenlerle, doğal uçucu yağların ikinci planda kalması, tıbbi ve aromatik bitkilerin üretim olanaklarını kısıtlamıştır (Öztürk ve ark., 2012).

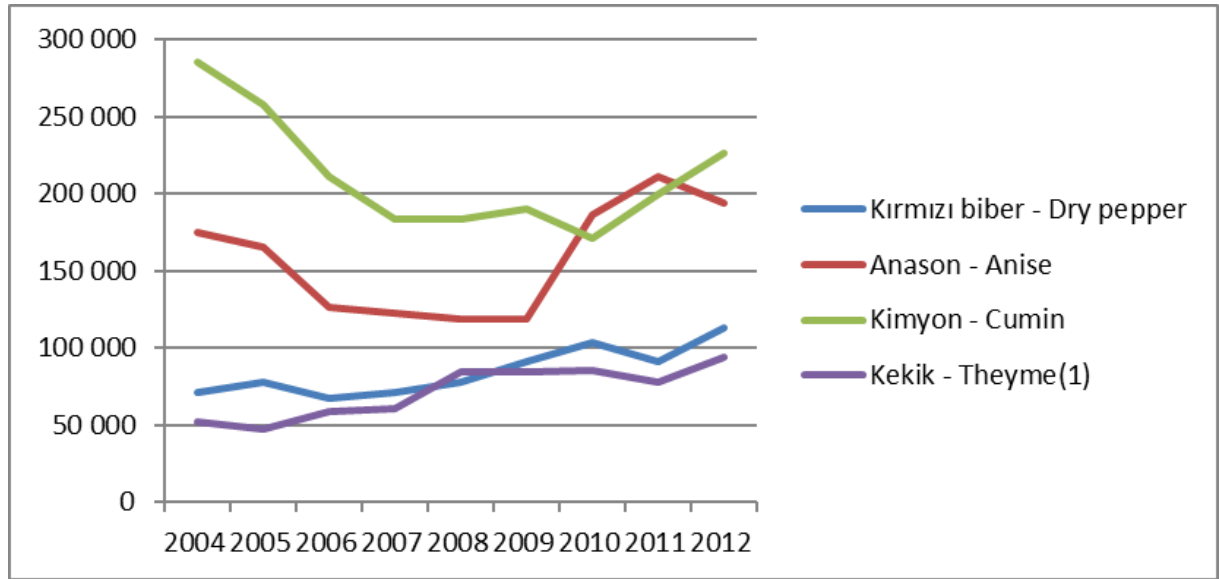

Ülkemizde en fazla üretilen üç ürün kırmızıbiber, anason ve kimyondur. Bu üç ürün 1988 yılından itibaren üretim kayıtlarında mevcuttur. Kekik üretimi ise 2004 yılından itibaren, çörekotu, rezene, kişniş, süpürge otu ise 2012 yılından itibaren kayıtlara girmiştir (Tablo 2; Şekil 1).

Tablo 2. Bazı ürünlerin 2012 yılına ait üretim alan ve miktar değerleri (TÜİK, 2012)

Ürünler (2012)							
Kırmızıbiber		Anason		Kimyon		Kekik	
Alan	Üretim	Alan	Üretim	Alan	Üretim	Alan	Üretim
(Dekar)	(Ton)	(Dekar)	(Ton)	(Dekar)	(Ton)	(Dekar)	(Ton)
112 677	165 527	194 430	11 023	226 294	13 900	94 283	11 598
Çörekotu		Rezene		Kişniş		Süpürge Otu	
Alan	Üretim	Alan	Üretim	Alan	Üretim	Alan	Üretim
(Dekar)	(Ton)	(Dekar)	(Ton)	(Dekar)	(Ton)	(Dekar)	(Ton)
2299	161	15775	1862	11	1	19059	2798

Dünyanın en büyük kaliteli defne üreticisi olan Türkiye, aynı zamanda defneyaprağı dışsatımı yapan birkaç ülkeden birisidir. Türkiye dünya defne ihracatında hemen hemen tek ihracatçı ülke konumunda olup, toplam ihracatın %90,0'ını karşılamaktadır (Öztürk ve ark, 2012).

Şekil 1. Baharat ürünlerinin yıllar itibariyle üretim alanlarındaki (dekar) değişim (TUIK,2012)

Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı son yıllarda tıbbi aromatik bitkiler konusunda araştırma enstitüleri aracılığıyla faaliyetlerini artırmış ve yaklaşık 13 enstitüde konuyla ilgili çalışmalar başlatılmıştır.

Enstitülerde yürütülen çalışmalar genel olarak incelendiğinde bu çalışmaları doğadan toplama, kültüre alma, adaptasyon, ıslah, çeşit geliştirme ve yetiştirme teknikleri başlıkları altında toplandığı görülmektedir. Bunların dışında morfolojik ve taksonomik çalışmalar da sürdürülmektedir. Ayrıca Batı Akdeniz Tarımsal Araştırma Enstitüsü bünyesinde 2010 yılında tıbbi-aromatik bitkilerin toplanması, kültüre alınması, korunması, botanik ve kimyasal özellikleri ile yetiştirme tekniklerinin ve etken maddelerinin belirlenmesi amacıyla Tıbbi Aromatik Bitkiler Merkezi kurulmuştur. Merkez ayrıca diğer enstitülerde yürütülen projelerin materyalinin analizlerinin yapılmasına da imkân sağlamaktadır. (Yücer, 2012 b).

Birçok tıbbi-aromatik bitki içerdiği nem oranı dolayısıyla kurutulması gerekmektedir ve pazara çoğunlukla kurutulmuş olarak arz edilmektedir. Tıbbi ve aromatik bitkilerin kurutulmasında en yaygın kullanılan yöntem gölgede çevre havasıyla yapılan doğal kurutmadır. Doğal kurutmanın çevre şartlarındaki değişimlerden etkilenmesinden dolayı düzenli ve homojen kuru ürün elde edilememektedir (İnan, 2012).

4. TRA1 DÜZEY 2 BÖLGESİNDE TIBBİ ve AROMATİK BİTKİLER

4.1. Bölgede Tıbbi Aromatik Bitkiler Sektörünün Sorunları

TRA1 Düzey 2 Bölgesi'nde üniversite, STK ve kamu kurumlarının temsilcilerinin ve uzmanlarının katıldığı 6 adet çalıştay, 2 adet bilgilendirme toplantısı, 4 adet köy ziyareti, 7 adet işletme ziyareti, 2 adet KUDAKA destekli Doğrudan Faaliyet Desteği projesi, yaklaşık 100 kişinin katıldığı tıbbi aromatik bitkiler sektörü anket çalışması yapılmıştır. Yapılan çalışmalar analiz edilerek tıbbi aromatik bitkiler sektörünün sorunları tespit edilmiş ve öncelik sırasına konulmuştur (Tablo 3).

Tablo 3. Tıbbi Aromatik Bitkiler sektöründe belirlenen sorunlar ve öncelik puanları

Önceli	Tespit Edilen Sorun	Öncelik Puanı
1	Doğal olarak yetişen dağ meyvelerinden yaş ve kurutulmuş organik meyve,	3,13
2	Bölgede mevcut türler (kardelen, karçiceği, lale, ters lale vb.) başta olmak üzere	3,29
3	Bölgedeki Tıbbi-aromatik bitkilerin ekonomik analizinin yapılmamış olması	3,60
4	Yöresel eko tiplerin ve yabancı meyvelerin ve benzer yerel ürünlerin tescili ve	3,88
5	Pazar garantili bahçe veya köy uygulamalarının olmaması	3,89
6	Bölge hiçbir tıbbi aromatik ürün(ler)de marka haline getirilememiş olması.	4,00
7	Aşamalı olarak uygun köy veya yörelerde tıbbi-aromatik sektör için bitkilerin	4,11

Tablo 3 incelendiğinde tıbbi aromatik bitkiler sektöründe sorunlar öncelik sırasına göre doğal olarak yetişen dağ meyvelerinden yaş ve kurutulmuş organik meyve, meyve suyu ve çiçek çayı üretimi ve pazarlanması yapılamaması; bölgede mevcut türler (kardelen, karçiceği, lale, ters lale vb.) başta olmak üzere uluslararası ticarete önem taşıyan türlerin üretimi ve ihracının yapılamaması; bölgedeki tıbbi-aromatik bitkilerin ekonomik analizinin yapılmamış olması; yöresel ekotiplerin ve yabancı meyvelerin ve benzer yerel ürünlerin tescili ve standardizasyonu olmaması; pazar garantili bahçe veya köy uygulamalarının olmaması; bölgenin hiçbir tıbbi aromatik üründe marka haline getirilememiş olması; aşamalı olarak uygun köy veya yörelerde tıbbi-aromatik sektör için bitkilerin seçilmemiş olması şeklinde tespit edilmiştir.

Bölgede tıbbi aromatik bitkiler sektörünün en önemli sorunu var olan ve halihazırda üretilen tıbbi aromatik ürünlerin yeterince değerlendirilememesi ya da yerel seviyede kalarak toplanan ve yerelde tüketilen tıbbi aromatik ürünlerin gerektiği seviyede ele alınamıyor olmasıdır. Yapılan analiz sonucu 1 ile 7 puan arasında değişmesi gereken puanların 3,13 ile 4,11 puan arasında sıkışması ve en yüksek puan alan sorun ile en düşük puan alan sorun arasında sadece 0,98 puanlık farkın olması bölgede tıbbi aromatik bitkiler sektörünün hemen hemen yok denecek kadar az bir seviyede olması anlamına gelmektedir.

Ayrıca bu düşük puan farkı sektördeki tüm sorunların önceliklerinin birbirlerine çok yakın olduğunu ve bu sıralamanın değişebileceğinin de göstergesidir.

Bölgede üretilen tıbbi aromatik bitkilerin pazar sorununu analiz edildiğinde (Tablo 4) birincil pazar sorunu olarak etkin bir pazarlama stratejisinin uygulanmaması görülmüştür. İhracat pazarlarında yer alacak girişimlerin zayıflığı ise ikinci sırada yer almıştır. Özellikle ilaç, baharat, kozmetik, parfüm, gıda ve meşrubat sanayi için uygun bitkilerin ve farklı amaçlı bitki çaylarının organik olarak üretiminin ve pazarlanmasının yapılmaması sorunu üçüncü öncelikli olarak çıkmıştır. Bölgede var olan ve büyük çoğunluğu gıda ve içecek, tıp, ecza, kozmetik, doğal renklendirici, doğal tatlandırıcı, doğal stabilizatör, doğal katı ve sıvı yağlar, doğal koruyucular, doğal antioksidanlar, bitkisel çay, baharat, boya ve süs bitkisi olarak kullanılacak yabancı bitki türleri henüz belirlenememiştir. Bunun yanında, bu bitkilerin koruma ve üretim olanaklarının da araştırılmadığı 4,50 puan ile dördüncü öncelikli sorun olan sorundan anlaşılmaktadır.

Bölgede üretilecek ürünlerin teknik anlamda işlenmesi ve pazarlanması için gerekli bilginin eksik olduğu ve tıbbi aromatik bitkiler sektörünün pazar sorununun büyük oranda organizasyonsuzluk, işleme tesislerinin olmaması ve ürün standartlarının sağlanamamasından kaynaklandığı görülmektedir.

Tablo 4. Tıbbi aromatik bitkiler sektörünün pazar sorunu önceliklendirme tablosu

Öncelik Sırası	Tespit Edilen Sorun	Öncelik Puanı
1	Etkin bir pazarlama stratejisi uygulanmaması	1,43
2	İhracat pazarlarında yer alacak girişimlerin zayıflığı	2,63
3	Özellikle ilaç, baharat, kozmetik, parfüm, gıda ve meşrubat sanayi için uygun bitkilerin ve farklı amaçlı bitki çaylarının organik olarak üretiminin ve pazarlanmasının yapılmaması	3,50
4	Bölgede büyük çoğunluğu gıda ve içecek, tıp, ecza, kozmetik, doğal renklendirici, doğal tatlandırıcı, doğal stabilizator, doğal katı ve sıvı yağlar, doğal koruyucular, doğal antioksidanlar, bitkisel çay, baharat, boya ve süs bitkisi olarak kullanılabilir yabani bitki türleri ortaya konulmaması ve bu bitkilerin koruma ve üretim olanakları araştırılmaması	4,50
5	Bölgede büyük çoğunluğu dağınık ağaçlar halinde tarla kenarlarında bulunan ve yerel çeşitler olan armut, ayva, kırmızı ve beyaz dut, elma, erik, vişne, kiraz, kayısı, zerdali, şeftali, nar, ceviz, kızılıcık ve üzüm gibi kültürü yapılan meyveler uluslararası standartlara uygun olarak değerlendirilememesi	5,17
6	Biyolojik çeşitliliğin korunmasına katkı sağlayacak yatırımların yapılmaması.	5,33
7	Bölgedeki zengin biyolojik çeşitlilikten pazarlanabilir yüksek kaliteli ürünler geliştirilecek tesislerin kurulmaması	5,70
8	Bölgede yem ve süs bitkileri yetiştiriciliği, organik orman ürünleri, doğal hastalık ve zararlı kontrolünde kullanılabilir uçucu yağ benzeri doğal ürünler ve gıda katkı madde üretimi olanakları bilinmemesi	6,00
9	Az yer kaplayan tarımsal faaliyetlerden reyhan, kekik, nane, ahududu, çilek, böğürtlen, kantaron, adaçayı, oğulotu, kapari, kuşburnu ve benzeri bitkilerin kültür olarak yetiştirilmemesi	6,57
10	Organik olarak üretilip pazarlanabilecek Hınıs ve İspir fasulyesinden, pekmeze, kömeden bala kadar birçok bölgesel ürün; kurulacak organik bitkisel çay, uçucu yağ ve meyve suyu sanayi tesislerinin olmaması	6,86
11	Endemik türlerin korunmasına dönük faaliyetlerin yeterli olmaması ve yeni türlerin tanı ve teşhisi yapılmaması	7,29
12	Bölgede bitkisel çay, uçucu yağ ve meyve suyu sanayi tesislerinin olmaması	7,43
13	Bölgede yaygın genotip ve ekotiplerin özelliklerindeki varyabilite belirlenerek, gıda kontrolü, sağlık ve endüstriyel olarak kullanım olanaklarının ortaya konulmaması	7,43
14	Küçük alanlarda karlı olan ve pazar imkânı bulunan tıbbi ve baharat bitkilerinin yetiştiriciliği, kültürü, pazar ve sanayiye yönelik tanıtımının yapılmaması	7,57
15	Kapari ve kuşburnu üretimi desteklenmelidir	7,57
16	Doğal florada yaygın olan türler, elma, kiraz, nar ve sayısız tıbbi ve baharat bitkisi uluslararası standartlara uygun olarak değerlendirilmemesi	8,57

Tıbbi aromatik bitkilerde pazar sorununun çözülmesi için bölgede özellikle paketleme, işleme yatırımlarına destek verilmeli, yerel ürünlerin tescili ve standardizasyonu desteklenmeli, üretici birliklerinin kurulmasına destek sağlanmalı ve bölgede mevcut türler (kardelen, karçığı, lale, terslale vb.) başta olmak üzere uluslararası ticarete önem taşıyan türlerin üretimi ve ihraç edilmesi gündeme alınarak desteklenmelidir.

4.2. TRA1 Düzey 2 Bölgesi Tıbbi Aromatik Bitkiler Sektörü GZFT Analizi

GÜÇLÜ YÖNLER	ZAYIF YÖNLER
<p>TRA1 Bölgesinin çok farklı bitki türlerine ev sahipliği yapması,</p> <p>TRA1 Bölgesin de çok sayıda tıbbi ve aromatik bitkinin doğal olarak bulunması,</p> <p>TRA1 Bölgesinde kültüre alınabilecek birçok türün bulunması,</p> <p>Pek çok bitkinin vatandaşlar tarafından tanınması ve tıbbi amaçlı olarak kullanılması,</p> <p>Ülkemizde doğal-bitkisel tedaviye ilginin giderek artması,</p> <p>Türkiye'nin bazı tıbbi-aromatik türlerde dünya ticaretinin önemli bir yere sahip olması,</p>	<p>TRA1 Bölgesinde tıbbi-aromatik bitkilerde dünya ticaretini bilen özel sektörün bulunmaması,</p> <p>TRA1 Bölgesinde hala işleme, paketlenme ve pazarlama sektörünün yeterince gelişmemiş olması,</p> <p>Bazı bitkilerin aşırı toplama nedeniyle doğada çok azalması ve yetiştirilmesinde karşılaşılan güçlükler,</p> <p>Tıp fakültelerinde ve ziraat fakültesinde fitoterapi dersinin olmaması,</p> <p>Bitkilerden elde edilen ruhsatlı ilaçların doktorlarca reçetelere yazılamayışı,</p> <p>Tıbbi aromatik bitki yetiştiriciliğinin bölgede yeterli olmaması,</p> <p>Halk arasında bilinen bazı bitkisel tedavi yöntemlerinin kayıt altına alınmadan ve klinik deneyleri yapılmadan yok olup gitmesi,</p> <p>Tıbbi ve aromatik bitki ihracatının büyük bir kısmının işlenmemiş ürünlerden oluşması, Sektörde ham madde üretiminin ikincil ürünlere dönüştürülememesi.</p>
FIRSATLAR	TEHDİTLER
<p>Ülkemizin dünyada tıbbi-aromatik bitki ihraç eden ülke konumunda olması</p> <p>TRA1 bölgesinin sosyal yapısının sektör için uygun olması,</p> <p>İşlenecek yeter miktarda her yıl tıbbi ve aromatik bitkinin toplanıyor olması</p>	<p>Tıbbi-Aromatik Bitki sektöründeki kayıt dışı faaliyetler,</p> <p>Mera alanlarının korumasının olmaması ve kontrolsüz toplama dolayısıyla bazı türlerin tehlikeye girmesi</p> <p>Tıbbi bitkilerin doğadan toplanması, depolanması ve kullanılması ile ilgili mevzuatın eksikliği,</p> <p>Doğadan toplanan yada yetiştiriciliği yapılan tıbbi ve aromatik bitkilerde belirli bir standardizasyonun olmayışı,</p>

4.3. Çözüm Önerileri

Bölge yüksek bir bitki çeşitliliği potansiyeline sahip olmasına rağmen, bu potansiyelden yeterince faydalanılmadığı bir gerçektir. Bölgenin tıbbi aromatik bitkiler sektöründe; ilk olarak tıbbi-aromatik bitki üretim planlama çalışmaları yapılmalıdır. Bölgede ekonomik değeri ve üretim potansiyeli yüksek bir veya birkaç bitki türü belirlenmelidir. Bu bitki türünün doğadan toplama ve kültüre alma yoluyla üretilebilecek türleri ayrı ayrı belirlenmelidir. Gerekli ürünün belirlenmesi, üretim planlaması ve

fiyatlandırılması çalışmalarını yapmak için yerelde STK, kamu ve özel sektör uzmanlarının yer aldığı farklı disiplinlerden müteşekkil bir komite kurulmalıdır. Belirlenen bu bitkilerin gerek toplanması gerekse kültüre alınarak üretilmesi için gerekli organizasyonlar ve destekler sağlanmalıdır.

Özellikle alternatif ürün kapsamında tıbbi aromatik bitkiler devreye sokulmalıdır. Bölge için birkaç üründe özüt ve etken madde üretimine geçilmesi, üretilen ürünler için markalaşma ve standart oluşturma faaliyetlerinin yürütülmesi elzemdir. Ayrıca ham madde üretimini ikincil ürünlere dönüştürecek tarıma dayalı sanayi tesislerinin bölgeye kazandırılması oldukça önemlidir.

Tıbbi aromatik bitkiler sektörünün gelişmesi, bölgedeki çayır-mera alanlarının ve bitki çeşitliliğinin korunmasından ayrı düşünülmemelidir. Bunun için bilinçlendirme faaliyetlerinin ve ilgili yasaların yerelde uygulanması titizlikle sağlanmalıdır.

Tıbbi ve aromatik bitkilere ait düzenli istatistiksel veriler bulunmamaktadır. Bu durum arz-talep ilişkisi dikkate alınarak üretim yapmayı zorlaştırmaktadır. Bu nedenle, bitkilerle ilgili bilgilerin toplanacağı ve ulaşılabileceği veri bankaları oluşturulmalıdır. Yurt içi ve yurt dışında ticareti yapılan doğal bitkilerin tam bir listesi, toplayıcı, aracı, ihraç eden firma ve ilgili devlet kurumlarıyla birlikte hazırlanmalı ve bir veri tabanı oluşturulmalıdır (Faydaoğlu, 2011). Bu firmalar ile irtibata geçilerek TRA1 Düzey 2 Bölgesi'nin potansiyelini değerlendirmek için sözleşmeler yapılarak bölgede sektörün profesyonel anlamada ilk adımlarının atılması sağlanmalıdır.

TRA1 Düzey 2 Bölgesi'nde tıbbi ve aromatik bitki tarımını yapmak isteyen yetiştiricilerin ihtiyaç duyduğu bilgi ve tohumluğu sağlayacak yerel kurumlardan destek sağlanmalıdır.

Bölgedeki aktarların ihtiyaçlarının öncelikli olarak bölgeden temin etmeleri konusunda bilgilendirme ve özendirme destekleri sağlanmalıdır.

5. SONUÇ

Türkiye tıbbi ve aromatik bitkiler konusunda, zengin biyolojik çeşitliliği, bu çeşitlilikten oluşan kültürel birikimi ve mevcut araştırma alt yapısı ile büyük fırsatlara sahiptir. En önemlisi de son yıllarda kamuoyunda sentetik ilaçlar yerine bitkisel droglara olan ilginin artması, tıbbi aromatik bitkilerin yararı hakkında oluşan bilinç, üniversiteler yanında yerel yönetimlerin ve STK'ların konuyla ilgilenmeye başlamaları ve merkezler oluşturmalarıdır.

Tıbbi –aromatik bitkiler sektörünün önemli sorunu; halk arasında hekim olarak görülen kişilerin, özellikle aktarların ticari amaçlarla değişik uygulamalara gitmesi konusudur. Babadan oğula

günümüze dek ulaşan bu bilgilerin doğru kullanılması ve modern tıp gerçeğinin de göz ardı edilmemesi gerekmektedir (Basri, 2012).

Türkiye'den 200 civarında bitkisel droga talep olmasına rağmen ancak 70-100 arası drog ihraç edilmektedir. Bu drogların büyük kısmının ne olduğu ihracat istatistiklerinde yer almamaktadır. En çok ihracatı yapılanlar dışındaki bitkisel ürünler ihracat istatistiklerinde "diğerleri" faslında yer almaktadır. Bu yüzden ülkemizden ihraç edilen drogların tam bir listesine ulaşabilmek mümkün olmamaktadır. Bu bitkiler üzerinde sağlıklı çalışmalar yapılabilmesi için bunların ticaretlerinin izlenmesi, ihracat ve özellikle üretim miktarlarının ve bunların ne kadarının doğadan toplama ve ne kadarının da tarla üretiminden geldiğinin istatistiklerde açık ve net olarak yer alması zorunluluğu bulunmaktadır (Öztürk ve ark., 2012).

İhraç edilen ürünler açısından dünyada önde gelen ülkeler arasında Türkiye'nin olması önemli olsa da yeterli görülmemektedir. Türkiye doğadan toplanarak dış ticareti yapılan ürünlerin kültüre alınması ile kısa zamanda ihracatını ikiye katlayacak ve dünya ticaretinde ilk sıralara yükselecek potansiyele sahiptir. Tıbbi ve aromatik bitkilerin mevcut durumunu korumak ve artan pazarda yer almasını sağlamak için piyasanın istediği ürünlerin istenildiği miktar ve kalitede sunulması önem arz etmektedir. Ancak tıbbi ve aromatik bitki üretiminin doğadan toplanarak karşılanması mümkün değildir. Yeterli miktar, standart ve kalitede ürün üretmek için bu bitkilerin kültüre alınması ve ıslahı önem arz etmektedir (Yücer, 2012).

6. KAYNAKLAR

- Ahmet YÜCER, A. A. (2012). Türkiye'nin Tıbbi ve Aromatik Bitkiler Politikaları. Tokat: Tıbbi ve Aromatik Bitkiler Sempozyumu 13-15 Eylül 2012 Tokat.
- Ahmet YÜCER, G. A. (2012). Türkiye'nin Tıbbi ve Aromatik Bitkiler Dış Ticareti. Tıbbi ve Aromatik Bitkiler Sempozyumu 13-15 Eylül 2012 Tokat.
- Basri, K. H. (2012). Gediz (Kütahya) İlçesinde Etnobotanik Özellikler. Tokat: Tıbbi ve Aromatik Bitkiler Sempozyumu 13-15 Eylül 2012 Tokat.
- Emel İNAN, S. T. (2012). Doğrudan Değmeli Kurutucuda Kurutulan Reyhanın (Ocimum Basilicum L.) Kuruma Kinetiği Ve Özgül Kurutma Enerji Tüketimi. Tokat: Tıbbi ve Aromatik Bitkiler Sempozyumu 13-15 Eylül 2012 Tokat.
- Emine BAYRAM, S. K. (2008). Tıbbi ve Aromatik Bitkiler Üretiminin Arttırılması Olanakları,. http://www.zmo.org.tr/resimler/ekler/09e9d4bcc8157c0_ek.pdf.
- Emine FAYDAOĞLU, M. S. (2011). Geçmisten Günümüze Tıbbi ve Aromatik Bitkilerin Kullanılması ve Ekonomik Önemi. Kastamonu: Kastamonu Üni., Orman Fakültesi Dergisi, 2011, 11 (1): 52 - 67.
- Harun YILMAZ, G. K. (2010). Tıbbi ve Aromatik Bitkilerin Yetiştirilmesi. DÜZCE: MYO-ÖS 2010- Ulusal Meslek Yüksekokulları Öğrenci Sempozyumu.
- Mustafa ÖZTÜRK, M. T. (2012). Tıbbi ve Aromatik Bitkilerin Dış Ticaretimizdeki Yeri. Tokat: Tıbbi ve Aromatik Bitkiler Sempozyumu Bildiri Kitabı S.33-44 13-15 Eylül 2012 Tokat.
- TUIK. (2012). Baharat bitkileri . Ankara: http://www.tuik.gov.tr/PrelstatistikTablo.do?istab_id=72.

Ek1. Tıbbi Aromatik Bitkiler Sektörü Komisyon Üyeleri

AD SOYAD	KURUM
Prof. Dr. Zuhâl GÜVENAL	Eczacılık Fakültesi
Mehmet Latif GÜNEŞ	Türk Eczacılar Birliği
Prof. Dr. Yaşar Nuri ŞAHİN	Erzurum MYO
Yrd. Doç. Ümmügülsüm ERDOĞAN	İspir MYO
Prof. Dr. Hakan ÖZER	Ata. Uni. Zir. Fak.
Prof. Dr. Ramazan ÇAKMAKÇI	Ziraat Fak. Tarla Bitkileri
Prof. Dr. Nuri BAKAN	Atatürk Üniv.
Erdal GÜZEL	ERVAK
Ömer KARYAĞDI	DAP
Mustafa Şen	Çamlıkaya Köyü
Cafer YAKUBOĞULLARI	ÇOKAB
Prof. Dr. Şadi ŞEN	Bülent Ecevit Üniversitesi
Dr.Sibel KADIOĞLU	DATAE
Cevdet SUNAY	Gıda Tarım Hayvancılık İl Müdürü
Atilla ÖZLÜ	TKDK
Mehmet ÖNAL	Orman ve Su İşleri Bölge
Handan SEVİNDİK	Eczacılık Fak.
Yaşar ERDOĞAN	İspir Hamza Polat MYO.
Doç. Dr. Süleyman TOY	KUDAKA
Dr. Mehmet Ali ÇAKAL	KUDAKA
Emine Bilgen Eymirli	KUDAKA
Güvenç Gürbüz	KUDAKA